

Bibliografie

GEERAERTS, DIRK, STEF GRONDELAERS & PETER BAKEMA

(1994). *The structure of lexical variation*. Berlijn/New York, de Gruyter.

MAND = GOEMAN, TON, MARC VAN OOSTENDORP, PIETER VAN REENEN, OELE KOORNWIN-
DER, BOUDEWIJN VAN DEN BERG & ANKE VAN REENEN

(2008). *Morfologische Atlas van de Nederlandse Dialecten*. Amsterdam, Amsterdam University Press.

|| **Jürgen Jaspers: *De klank van de stad. Stedelijke meertaligheid en
interculturele communicatie* (red.).** Leuven, ACCO, 2009. 219 blz.

De klank van de stad is geschreven naar aanleiding van een congres over hetzelfde thema, stedelijke meertaligheid (maart 2008, Antwerpen). De auteurs waren in meerderheid sprekers bij het congres die hun presentaties in soms wat gewijzigde vorm hebben opgeschreven. Iedereen die wel eens te maken heeft gehad met conference proceedings weet dat het een enorme prestatie is wanneer het boek binnen een jaar na het congres al beschikbaar is. Dat het bovendien ook nog eens een zeer leesbaar en actueel boek is geworden mag gerust worden gezien als een groot compliment aan het adres van de auteurs en vooral de redacteur, Jürgen Jaspers.

De **inleiding** is van de hand van de redacteur, Jürgen Jaspers. Aan het eind vraagt Jaspers zich terecht af of het wel zo nodig is het Engels in Brussel nog meer te ondersteunen dan nu het geval is. Ook zonder steun van bovenaf kan het Engels zich handhaven en zijn positie verstevigen, terwijl andere meertalige praktijken veel meer ondersteuning kunnen gebruiken. Zo zijn er in Brussel meer sprekers van het Berber/Arabisch dan van het Engels. De vraag die dan ook gesteld moet worden heeft niet zozeer betrekking op het vóórkomen van meertaligheid als wel op de sociale positie van sprekers en hun talen. In de volgende hoofdstukken wordt de thematiek vanuit verschillende instituties onder de loep genomen.

Hoofdstuk 1 en 2 beschrijven voorbeelden van meertaligheid in de sociale sector.

In **hoofdstuk 1** beschrijft Stef Slembrouck hoe in twee gezondheidscentra in Gent wordt omgegaan met een toenemende mate van meertaligheid. In het ene centrum wordt gewerkt met taalondersteunde instrumenten zoals woordenlijsten,

tolkendiensten etc., terwijl in het andere centrum wordt gewerkt aan het leren van diverse buurttaal als Turks en Arabisch door het personeel. De voors en tegen van beide benaderingen worden geanalyseerd en de mogelijke consequenties die dat heeft voor het landelijk beleid.

Raïssa de Keyser concentreert zich in **hoofdstuk 2** op de sociaal tolken en de uitdagingen waarvoor deze zich gesteld zien. De financiële steun van de overheid laat te wensen over. Daarnaast verandert de taak van de tolk langzaam maar zeker doordat de kennis van het Nederlands van de cliënten toeneemt en doordat in toenemende mate gebruik wordt gemaakt van ‘gelegenheids’-tolken op het niveau van familieleden, vrienden en bekenden uit de eigen groep van cliënten.

Hoofdstuk 3 beschrijft de administratieve sector van de overheid, in het bijzonder rond asielprocedures. Katrijn Maryns constateert dat een eentalige praktijk versluierend werkt en de meertalige en anderstalige werkelijkheid geweld aandoet. Zij laat zien hoe door de eentalige praktijk de werkelijkheid gemanipuleerd wordt.

In hoofdstuk 4, 5 en 6 staat het onderwijs centraal.

Hoofdstuk 4, van de hand van Kris Van den Branden en Machteld Verhelst laat zien dat het mogelijk is om goed Nederlands te leren en tegelijkertijd de meertalige praktijk van alledag die voor veel leerlingen realiteit is, te handhaven en te respecteren. Zoals ook al uitgebreid in de inleiding door Jaspers is uiteengezet, is het niet zozeer meertaligheid, als wel een lage sociaaleconomische status die het grootste struikelblok vormt voor schoolsucces. Buitenlands onderzoek toont aan dat onderdompeling in de doeltaal tijdverspilling is. Veel beter is het om de thuistaal in te schakelen als ‘steiger’ in plaats van deze op een zijspoor te zetten en het bestaan ervan te ontkennen. De auteurs eindigen met suggesties voor het landelijk beleid inzake meertaligheid in het onderwijs.

In **hoofdstuk 5** laten Laure Allain en Evy Ceuleers iets soortgelijks zien maar dan op basis van een microanalyse op klasse-interactieniveau. Ze beschrijven de interactie in Brusselse schoolklassen waar het Nederlands onder druk staat. Desondanks blijkt dat het gebruik van de moedertaal het leren van het Nederlands niet negatief beïnvloedt.

Hoofdstuk 6 door Sjaak Kroon en Ton Vallen is het enige dat niet de Belgische maar de Nederlandse situatie beschrijft. Anders dan in de andere hoofdstukken schrijven zij vooral over de relatie tussen standaardtaal en dialecten en niet de talen van migranten. Hun conclusies blijven echter dezelfde: het is niet zozeer de talige als wel de sociaaleconomische situatie die bepalend is voor schoolsucces.

Sigurd D'hondt bespreekt in **hoofdstuk 7** de situatie in de rechtbank waar men niet zozeer met meertaligheid als met verschillende stijlen en vormen van communicatie binnen het Nederlands te maken heeft. Het hoofdstuk maakt zichtbaar hoe interculturele communicatie, hoewel binnen het Nederlands, soms ook tot misverstanden kan leiden. Uiteindelijk kan het de neutraliteit van het gerechtelijk apparaat ondergraven, zo stelt de auteur.

Jef Verschueren sluit af in een kort **epiloog**. Hij typeert het boek als een verzameling artikelen over meertaligheid in een institutionele setting, hetgeen eigenlijk een zeer passende titel voor het boek zou zijn geweest. Vanuit de stelling dat meertaligheid niet van voorbijgaande aard is doet hij een aantal aanbevelingen: de meertalige situatie in Vlaanderen moet preciezer dan nu het geval is in kaart worden gebracht en daarbij moet ook veel aandacht zijn voor de vitaliteit van verschillende talen.

De bedoeling van de inleiding is dat het als het ware een basis biedt waardoor de andere hoofdstukken in een kader worden geplaatst. Deze basis heeft meertalig stedelijk Vlaanderen als uitgangspunt. Jaspers geeft o.m. een verklaring voor de attitude van de huidige Vlaamse overheid en bevolking tegenover meertaligheid vanuit de verhouding met het Frans in heden en verleden. In Nederland is de houding niet veel anders terwijl de geschiedenis wel anders is dan de Vlaamse. Zo is er nooit de mate van rivaliteit met het Frans geweest die Vlaanderen gekend heeft, en nog steeds kent. Het onderscheid dat Jaspers maakt tussen zogenaamde 'plebejische' en 'prestigieuze' meertaligheid, gebaseerd op de positie van talen en hun sprekers, is echter ook zeer relevant in de Nederlandse context. Het grootste deel van de inleiding zou goed als zelfstandig artikel kunnen worden beschouwd. Hoewel in alle hoofdstukken de institutionele omgeving centraal staat, vallen de hoofdstukken 6 en 7 inhoudelijk enigszins buiten het bestek van dit boek zoals dat in de inleiding is geschetst. In hoofdstuk 6 staat niet alleen de Nederlandse (zij het meest zuidelijke en dus aan Vlaanderen grenzende) situatie centraal, het gaat ook nog eens om 'inheemse' meertaligheid. Dat laatste is zonder veel

fantasie heel goed te zien binnen het kader van het boek maar ik heb meer moeite met de Nederlandse situatie die ten aanzien van praktijk en attitude ten opzichte van dialecten wezenlijk anders is dan de Vlaamse. Bovendien is het hoofdstuk niet speciaal op variatie en dialectgebruik in *stedelijke* omgevingen gericht, terwijl in de inleiding vooral aandacht wordt besteed aan meertaligheid in de Vlaamse steden. Variatie binnen het Nederlands komt er wat bekaaider vanaf. Om die reden komt hoofdstuk 6 als een (welkome) verrassing. Ook hoofdstuk 7 valt enigszins buiten de in de inleiding aangeduide kaders. Binnen de rechtbank zoals die in het hoofdstuk wordt beschreven, speelt niet zozeer meertaligheid als wel interculturele communicatie een rol. In de titel van het boek en ook in de marges van de inleiding komt dit echter wel terug.

Het boek vormt een prachtige beschrijving van de huidige meertalige situatie in Vlaamse institutionele omgevingen en het vormt een aanklacht tegen de eentalige norm die heerst doordat het de kwalijke gevolgen ervan in kaart brengt. Voor de overheid is het een bruikbaar middel om het eigen beleid te toetsen en bij te stellen, vooral ook door de vele beleidsaanbevelingen die door het hele boek heen worden geformuleerd. Of de overheid deze ook werkelijk zal overnemen is nog maar de vraag. In Nederland heeft het formuleren van aanbevelingen nauwelijks zin, de meeste politici hebben hun stellingen betrokken, de hakken in het zand gezet, ze lijken doof en blind voor andere inzichten dan die van henzelf. Verstandige argumenten als in dit boek worden alleen gebruikt als ze in hun straatje te pas komen. Ik geloof niet dat de praktijk in Vlaanderen, die ik minder goed ken, veel afwijkt van die in Nederland.

Hoewel hoofdstukken 6 en 7 (over Nederland en de rechtbank, respectievelijk) deels buiten het thema van het boek lijken te vallen vormen ze qua thematiek wel degelijk een geheel met de rest omdat ze evenals de andere hoofdstukken het denken vanuit een monolinguaal en/of monocultureel cultuur perspectief aan de kaak stellen.

Afgezien van deze schoonheidsfoutjes is het een boek dat bijzonder leesbaar is en eigenlijk verplichte kost zou moeten zijn voor mensen die verantwoordelijk zijn voor de politieke besluitvorming. Niet alleen in Vlaanderen maar ook in Nederland.

Jacomine Nortier (Universiteit Utrecht)
auteur van *Nederland Meertalenland* (Aksant, 2009)